

До спеціалізованої вченої ради К26.130.03
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
(03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32)

В І Д Г У К
офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Корчєвної Любові Олександрівни
на дисертацію Аронова Яна на тему: «Професійна культура юриста та її
значення у юридичній практиці»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук по
спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія
політичних і правових учень

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Аронова Яна на тему: «Професійна культура юриста та її значення у юридичній практиці» є надзвичайно актуальною, адже етап розвитку української державності, вектором якої визначено імплементацію західних концептів верховенства права та правової держави, зумовлює необхідність переоцінки окремих правових явищ. Превалювання нормативістського розуміння права і визнання правами людини лише тих можливостей, що закріплені у прескриптивному тексті та, відповідно, є результатом волевиявлення держави, впливало на сутність і зміст правової діяльності, яка багато в чому мала догматичний характер, що був в іманентній і професійній культурі юриста.

Визнання людини як основної цінності, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості та безпеки (ст. 3 Конституції України), а також закріплення принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України) стали основою відмови від превалювання юридичного нормативізму та імплементації положень природного розуміння права, а також фактором зміни аксіологічних основ правової діяльності та професійної культури юриста. Слід погодитися із здобувачем, що саме їх впровадження є метою

реформи правничої освіти, що проводиться в Україні, а також зміни нормативно-правової основи організації та діяльності правника. Автор вірно зазначив, що інколи заходи з втілення положень цієї реформи носять несистемний та суперечливий характер, що зумовлено відсутністю цілісного бачення юриста, його культури та значення останньої у правничій діяльності, зокрема, та правовому поступі суспільства загалом. Адже саме високе значуще становище судових органів та можливість захистити особу правовими засобами визначаються як іманентні риси правової держави. Означене вказує на необхідність переосмислення сутності професійної культури юриста, адже реалізувати покладені на нього суспільством завдання щодо забезпечення реалізації прав людини на засадах верховенства права (у тому числі і в юридичних конфліктах з державою та органами публічної влади) зможе лише той юрист, для якого підґрунтям професійної культури є такі категорії як людська гідність, права людини, верховенство права, а не законність, особливо у обмеженому її розумінні (с. 15).

Актуальність теми обумовлена і тим, що дисертант аналізуючи вітчизняну правничу літературу, у якій висвітлюється юридична діяльність, дозволяє дійти висновку про перманентний інтерес науковців до окресленої проблематики.

Про високий рівень актуальності теми дисертації свідчить, що існуючі на сьогодні наукові розробки професійної культури юриста та їхнє значення у юридичній практиці переважно ґрунтуються на розумінні цього явища у межах юридичного нормативізму і не враховують змін нормативно-правових актів у контексті підвищення довіри до суду та розширення змісту самоврядування правників.

Процес формування особи юриста, здатного виконувати свою роль у суспільстві, є надзвичайно актуальним і складним питанням, що вимагає пошуку нових способів та засобів організації навчання юристів, допуску юристів до професії, правового регулювання юридичної практичної діяльності тощо. Імплементация міжнародних стандартів прав людини у

національну правову систему потребує не лише створення ефективного правового механізму їх забезпечення, а й підготовки професіоналів-правників нового покоління, для яких людська гідність, права людини, справедливість є основою їхнього правового світогляду. Необхідність розробки теми дисертації посилюється у зв'язку з тим, що професія юриста не позбавлена значного впливу корупційних чинників, які деформують український юридичний соціум (с. 16).

Вказаним і обумовлюється своєчасність та актуальність тематики дисертаційної роботи Аронова Яна.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконане відповідно до Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що схвалена Законом України від 21 листопада 2002 року № 228-IV, напряму «Світоглядні та методологічні проблеми праворозуміння, підвищення правової свідомості та правової культури в контексті глобалізації та євроінтеграції». Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженою постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.

Дисертаційну роботу проведено в межах науково-дослідної програми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» – «Проблеми застосування норм права в процесі розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0111U007821), що також вказує на актуальність обраної автором теми для дослідження.

Відповідно до теми дисертаційної роботи автором грамотно та чітко визначено об'єкт дослідження є суспільні відносини, які виникають в процесі формування та буття професійної культури юриста, в межах якого

сформульовано предмет дослідження як «професійна культура юриста та її значення у юридичній практиці», що відповідає тематиці роботи.

Враховуючи багатоаспектність та складність предмету дослідження, дисертантом окреслено коло завдань дослідження, належне виконання яких забезпечило досягнення мети дослідження (с. 32-59).

Структура дисертації визначається метою та завданнями дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, дванадцяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 223 сторінок, список використаних джерел налічує 278 найменувань.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження.

Належний ступень обґрунтованості і достовірності наукових положень висновків і рекомендацій дослідження Аронова Яна ґрунтується на успішному використанні дисертантом методологічного інструментарію юридичної науки (с. 47).

Підтвердженням обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження є наукові публікації автора.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 12 наукових працях, з них 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 3 з яких включено до міжнародних наукометричних баз; 3 статті – у науковому періодичному виданні іноземної держави, 4 тези – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Крім того достатніми є джерельна, нормотивна і емпірична бази дослідження, зокрема список опрацьованих автором джерел включає 278 найменувань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у національній правничій науці комплексним дослідженням професійної культури юриста, що має важливе значення у повсякденній юридичній практиці, проведеним із урахуванням реформ у правничій галузі, у тому числі змін до чинної законодавчої бази.

В роботі автором вперше сформульовано авторську дефініцію понять «правова культура юриста» (категорія, що відображає правовий досвід та позначає систему правових цінностей, які, у сучасних умовах, включають верховенство права, людську гідність, справедливість); «моральна культура юриста» (категорія, якою позначається ступінь інтеріоризації юристом моральних норм та принципів, а також ставлення до них та їх реалізація як у професійній діяльності, так буденному житті юриста); «політична культура юриста» (категорія, що відображає політичні знання юриста, розуміння закономірностей і тенденцій функціонування та розвитку політичної системи суспільства, що є основою прийняття неупереджених рішень у правничій діяльності в умовах політичної трансформації); «економічна культура юриста» (внутрішня якісна характеристика особи юриста, що відображає ступінь оволодіння основами економічних знань, розуміння закономірностей і тенденцій функціонування та розвитку економіки як сфери життєдіяльності суспільства та їх використання у своїй професійній діяльності)

Проведене дослідження професійної культури юриста та її значення у юридичній практиці дозволило обґрунтувати низку положень і висновків, що визначають наукову новизну.

Окрім того сформульовано авторську дефініцію поняття «професійна культура юриста» як мультикультурний феномен, що становить собою різновид загальної культури особи, сутність якого визначається онтологією правничої професії та відображає досвід діяльності правників як духовний, так і матеріальний, а також очікування соціуму щодо професійної діяльності юристів.

Також дістали подальшого розвитку положення про диференціацію процесу формування професійної культури юриста з видокремленням трьох його етапів: 1) етап усвідомлення здобувачем вищої освіти призначення юриста, ознайомлення з функціональними обов'язками та особливостями роботи тієї чи іншої юридичної професії; 2) етап формування юриста як професіонала; 3) етап перманентного удосконалення майстерності.

Слушними є аргументація дисертанта про принцип верховенства права як основу формування професійної культури юриста, що зобов'язує юриста вчиняти активну протидію імплементації положень несправедливого закону, віддаючи пріоритет не закону, а праву. При цьому верховенство права не заперечує законність, яка є його складовою частиною. Водночас, законом є не будь-який нормативно-правовий акт, а лише той, який відповідає вимозі «якості закону», ґрунтується на верховенстві права. Лише за умови іманентності професійній культурі юриста верховенства права, його можна вважати представником громадянського суспільства, що може приймати справедливі і неупереджені рішення, у тому числі й у спорах з органами публічної влади.

Становлять науковий інтерес також погляди автора про необхідність формування нового типу юриста, який, крім наявності відповідної кваліфікації, повинен бути професіоналом з властивими йому навичками комплексного вирішення проблем, критичного і креативного мислення, високої самоорганізації, з умінням керувати людьми та взаємодіяти з оточуючими; він має бути працездатним, і, водночас, з когнітивною гнучкістю та емоційним інтелектом та положення про іманентність юридичному ринку в Україні тенденцій інтеграції правників із застосуванням комплексного підходу до обслуговування клієнтів та розширення стартапів, використання ІТ засобів, що і визначають вектор розвитку юридичної професії та ринку юридичних послуг в Україні, висуваючи вимоги до професійної культури юриста.

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки.

Практичне значення одержаних результатів визначається у тому, що положення та висновки дисертаційного дослідження можна використати у:

- науково-дослідній роботі – для подальшого пізнання професійної культури юриста та її значення у правничій практичній діяльності;
- правозастосовній роботі – для підвищення рівня професійної культури

юристів;

– освітньому процесі – при підготовці навчально-методичних матеріалів з таких навчальних дисциплін як «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Філософія права» та ін.

Вище зазначене дає підстави зробити загальний висновок, що зміст роботи повною мірою розкриває тему дослідження, сформульовані дисертантом наукові положення, висновки та пропозиції всебічно аргументовані і переконливі, їх достовірність та новизна не викликає сумніву.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Як і будь-яка творча робота, рецензоване дисертаційне дослідження викликає ряд зауважень і питань.

Ознайомлення зі змістом дисертації та її авторефератом дозволило виявити окремі положення дискусійного характеру:

1. У роботі автор посилається на висновки таких вчених, як Г.С. Працко, С.С. Сливка, відносно правничої етики як вчення про професійну поведінку юриста з погляду морально-етичних вимог (с. 25-26), але при цьому було б доцільно піти далі та дати оцінку психологічної культури юриста, більш повно розкрити етичну та естетичну культуру юриста (культуру мови; культуру зовнішнього вигляду; культуру організації робочого місця; культуру підготовки юридичних документів та ін.).

2. Автор у своїх висновках вірно зазначив доцільність розроблення кодексу професійної поведінки юриста, в якому будуть уніфіковані норми, що регулюватимуть професійну діяльність представників окремих юридичних професій (с. 74). У цілому позитивно оцінюючи зміст та своєчасність вказаної пропозиції, на наш погляд, робота дещо виграла б, якби більшу увагу було приділено механізму впровадження вказаного правового інституту на практиці.

3. У другому розділі дисертаційного дослідження «Класифікація видів культур, які входять до складу професійної культури юриста», автор повною

мірою розкрив правову, моральну, політичну та економічну культуру юриста, але ж для більш повного розкриття теми дисертації слід було також звернути увагу і на інформаційну та екологічну культуру юриста, що відобразило б повну картину дослідження (с. 75-123).

4. Автор зазначає, що проблема професійного становлення юриста була б неповно висвітлена без визначення основних моментів цього процесу: поява нових якостей, які були відсутні раніше, але в іншому вигляді (ряд професійних здібностей постає із загальнолюдських якостей), виникнення у фахівця нових видів діяльності й професійного спілкування, яких не було раніше. Так, сучасна професійна юридична підготовка висуває все більші вимоги до параметрів особистості (с. 156). Цю ідею цілком підтримуємо, але доцільно було б дещо розширити і конкретизувати, які саме професійні здібності і загальнолюдські якості притаманні культурі юриста.

5. У висновках автор зазначив, що у сфері діяльності української адвокатури питанням професійної етики властивий бінарний характер: з одного боку, існують формальні етичні кодекси (при цьому фактично усі адвокати не висловлюються проти існування таких норм), з другого боку, нереалізованість значної кількості норм цих кодексів не сприймаються адвокатами як порушення, які мають потягти за собою відповідальність (с. 188). Хотілось би почути думку автора про реалізацію цієї пропозиції на практиці.

Незважаючи на висловлені зауваження, вважаємо, що дисертація Аронова Яна характеризується новизною, являє собою цілісну, завершену наукову роботу, тема дисертації розкрита, завдання роботи виконані, а її мета досягнута. У дисертації, яка є самостійною працею, міститься теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми.

Ще раз зазначу, що дисертаційна робота Аронова Яна є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу та мають важливе значення для подальшого розвитку наукових досліджень професійної

культури юриста та її значення у юридичній практиці. Основні положення й висновки дисертації були достатньою мірою повно висвітлені в опублікованих працях дисертанта: наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях та наукових збірниках, а також апробовані під час виступів та обговорень на науково-практичних конференціях. Зміст автореферату дисертації є ідентичним основним положенням дисертації та достатньою мірою відбиває їх зміст.

Дисертація Аронова Яна на тему «Професійна культура юриста та її значення у юридичній практиці» відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Аронов Ян заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Завідувач кафедри конституційного права та правосуддя

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

доктор юридичних наук, професор

Л.О. Корчевна

Підпис засвідчує
заст. декана ЕПФОНУ

Смітьх

